

למידה בונה אדם
המזכירות הפדגוגית
אגף א' – תחומי בחירה ורב תחומי

מדינת ישראל
משרד החינוך

"טעם החיים" - חיים ביחד בחברה רב תרבותית - **יום המאבק הבינלאומי בגזענות 21.3.25 - תשפ"ה**

הקדמה:

היום הבינלאומי לביעור האפליה הגזעית מצוין ברחבי העולם ב-21 במרץ. בתאריך זה בשנת 1960 אירע "טבח שרפוול" בדרום אפריקה, שבו נהרגו 69 בני אדם בידי כוחות המשטרה, וזאת בשל העובדה שהפגינו נגד החוקים הגזעניים של משטר האפרטהייד. בשנת 1966 עוגנה באו"ם האמנה הבינלאומית בדבר ביעור כל צורות האפליה הגזעית, שאושרה בישראל בשנת 1979. האמנה קובעת כי כל המדינות החתומות עליה מתחייבות שלא לתת את חסותן לאפליה גזעית נגד יחידים, קבוצות או מוסדות, וכן לנקוט צעדים לחיסול האפליה הגזעית. עם זאת, הגזענות והאפליה הגזעית לא עברו מן העולם, וגם בחברה הישראלית אנו עדים להן בצורות שונות וכלפי קבוצות שונות. ציון יום זה במערכת החינוך מעניק לנו הזדמנות להעלות למודעות את המאבק בגזענות ולקיים שיח בנושא עם תלמידים בכל הגילאים. גזענות היא לעיתים גלויה ובוטה ולעיתים סמויה. בחברה רבת תרבויות כמו החברה הישראלית, קיים חיכוך תמידי בין קבוצות החולקות את אותו מרחב ציבורי. לכן, חיוני לעסוק בלא הרף בתופעת הגזענות בהיבט המערכתי, לזהות אותה, להילחם בה ולחנך למאבק בה. מהלך זה חשוב במיוחד במערכת החינוך, המקום שבו מתעצבת דעתם של התלמידים. ישראל היא מדינה רב-תרבותית ומגוונת, שבה חיים יחד אנשים מקבוצות לאומיות, אתניות, דתיות ותרבותיות שונות. אוכלוסיית ישראל מורכבת מ 78% יהודים, 21% ערבים ועוד כ 2% זרים. גיוון זה מניח אתגר בפני החברה הישראלית לקיים חיים משותפים בין הקבוצות השונות בחברה תוך כדי יצירת תחושת סולידריות ואחריות אישית וחברתית. מדינת ישראל נמצאת בתקופה קשה. הקיטוב החברתי שהחל עוד טרם פרוץ מלחמת חרבות ברזל והמחלוקת סביב השינויים במערכת המשפט, יצרו אתגר לחיזוק הסולידריות החברתית בישראל. בנוסף, לאחר שנה וחצי של לחימה בחזיתות מרובות, אזרחים רבים שטרם חזרו לבתיהם וסוגיית החטופים שעדיין יוצרת מחלוקת בחברה הישראלית מגבירים את המתח והקיטוב בין הקבוצות השונות בחברה הישראלית. לכן, במיוחד בתקופה זו אנו חושבים כי יש לחזק ביתר שאת את החברה הישראלית כחברה מכילה, אמפתית, אנושית וסובלנית ולמגר תופעות של שנאה וגזענות.

למידה בונה אדם
המזכירות הפדגוגית
אגף א' – תחומי בחירה ורב תחומי

מדינת ישראל
משרד החינוך

השנה, אנו נתמקד במסר המאחד – "טעם החיים – חיים בחברה רב תרבותית", תוך מתן דגש לטיפוח וחיזוק הכשירות התרבותית (Cultural competence) של התלמידים ואנשי הצוות החינוכי.

כשירות תרבותית היא היכולת לבחון, להבין ולהעריך את נקודות המבט ואת השקפות העולם של אחרים, לעסוק באינטראקציות פתוחות, הולמות ואפקטיביות עם אנשים מתרבויות שונות, ולפעול למען רווחה קולקטיבית ופיתוח בר-קיימא. הכשירות התרבותית כוללת מודעות לזהותו התרבותית של האחר ולהבחנה בהבדלים בין הזהויות, את היכולת ללמוד ולבנות על הנורמות התרבותיות והקהילתיות השונות (מישקין ואברהם, 2022)¹.

זהו מושג מרכזי בעולם החינוך והקהילה, המדגיש את החשיבות של רגישות, הכלה והבנה בין-תרבותית. במערכי השיעור הבאים תוכלו למצוא מגוון של פעילויות לחיזוק וטיפוח הכשירות התרבותית בחברה רב תרבותית, מותאמות לקבוצות המגוונות בחברה הישראלית ולקבוצות הגיל השונות.

בתוך: מישקין ח., אברהם א. חינוך לרב-גוניות במכללות להכשרת מורים – דוח מחקר, מכון מופת, דצמבר 2022, <https://mofet.macam.ac.il/wp-content/uploads/2024/03/%D7%A8%D7%91-%D7%92%D7%95%D7%A0%D7%99%D7%95%D7%AA-%D7%AA%D7%A1%D7%A4%D7%94-2023-%D7%93%D7%95%D7%97-%D7%9E%D7%97%D7%A7%D7%A8-1.pdf>

למידה בונה אדם
המזכירות הפדגוגית
אגף א' – תחומי בחירה ורב תחומי

מדינת ישראל
משרד החינוך

מטרות המערך:

1. התלמידים ייחשפו להגדרת המושג גזענות ועל חשיבותו של היום הבינלאומי לציון המאבק תופעה זו.
2. התלמידים ייחשפו למקרים של מפגשים בין תרבותיים.
3. התלמידים יקיימו דיונים ויציעו דרכי התנהגות במצבים של מפגשים בין תרבותיים בעתיד.

אוכלוסיית היעד: תלמידים בגילאי על יסודי ז-יב

הערה: המורה נדרש להסתכל בחומרים ולהתאימם לשכבת הגיל / הקבוצה של התלמידים.
המערך כולל מגוון חומרים – כל מורה יבחר את הדברים והחומרים בהם ירצה לעשות שימוש.

משך השיעור: השיעור מותאם ל- 60 דקות.

ניתן לעשות שינויים והתאמות בהתאם לזמן הנתון לכל כיתה וליכולות התלמידים - באחריות המורה.

מהלך הפעילות כולל:

פתיחה - אחידה לכלל הפעילות.

מהלך פעילות - מגוון אפשרויות לבחירת המורה.

סיכום - אחיד לכלל הפעילות.

למידה בונה אדם
המזכירות הפדגוגית
אגף א' – תחומי בחירה ורב תחומי

מדינת ישראל
משרד החינוך

מהלך הפעילות:

א. הגדרת המושג גזענות - ניתן להקרין במצגת בכיתה.

1. גזענות היא עמדה שלפיה בקרב בני אדם מתקיים קשר הכרחי בין מוצאם לבין תכונות אופי מסוימות, או לעיתים גם כישורים שכליים או לעיתים סגנונות תנועה והליכה, כך שהיחיד אינו נשפט על פי ייחודו האישי אלא על פי השתייכותו לקבוצה בלבד. (ויקיפדיה)

2. הגזענות מנוגדת לזכויות האדם: הזכות לשוויון, הזכות לכבוד. כלומר, יחס גזעני הוא התייחסות לא שוויונית אל אדם רק בגלל ההשתייכות שלו לקבוצה מסוימת. (מט"ח)

3. החוק הישראלי למניעת גזענות מגדיר גזענות כ: "רדיפה, השפלה, ביזוי, גילוי איבה, עוינות או אלימות, או גרימת מדנים כלפי ציבור או חלקים של האוכלוסייה והכל בשל צבע או השתייכות לגזע או למוצא לאומי-אתני" (סעיף 144א לחוק העונשין, התשל"ז-1977).

למידה בונה אדם
המזכירות הפדגוגית
אגף א' – תחומי בחירה ורב תחומי

מדינת ישראל
משרד החינוך

ב. הפעילויות המוצעות

הערה:

להלן יוצעו מספר אפשרויות לפעילויות שונות לבחירת המורה והתאמת הפעילות לאופי

הכיתה.

ניתן לעשות רק חלק מהפעילויות ולשלב בין הפעילויות המוצעות.

מומלץ לצפות בכל האפשרויות טרם העברת השיעור.

למידה בונה אדם
המזכירות הפדגוגית
אגף א' – תחומי בחירה ורב תחומי

מדינת ישראל
משרד החינוך

פעילות מספר 1: "האחר בחברה" - שוונג –

הסרטון מתייחס לנושא של לעג, שמות גנאי, סטיגמות.

אוכלוסיית יעד: מתאים לחט"ב ז-ט

צפייה בקטע מהסרטון מהסדרה שוונג - <https://www.youtube.com/watch?v=o1ium->

(דקה 0:38 - 1:56) [t=232s&OVDTA](https://www.youtube.com/watch?v=o1ium-t=232s&OVDTA)

שאלות לדיון:

- איך הרגשת במהלך הצפייה?
- מי הדמות שאיתה הזדהת? ולמה?
- מה אתה חושב על אירועים מהסוג הזה?
- ספרו על מקרה שראית/שמעת שקרה משהו דומה?
- מה אפשר לעשות כשרואים מצב כזה?
- איך יוצרים בכיתה ובבית הספר סביבה בטוחה ומכבדת?

מומלץ להמשיך בצפייה בסרטון (דקה 1:56 - 2:46) ולעבור לסיכום המשותף לכלל הפעילויות.

למידה בונה אדם
המזכירות הפדגוגית
אגף א' – תחומי בחירה ורב תחומי

מדינת ישראל
משרד החינוך

פעילות מס 2: מחאת הקהילה האתיופית –

צפייה בסרטון של צעירים ממוצא אתיופי

צפייה בסרטון "זה אח שלי הקטן, אני מנסה להגן עליו מכל הרוע הזה":

<https://www.youtube.com/watch?v=Xi6wUKMovII>

הסרטון מאפשר לתלמידים לצפות ולהקשיב לילדים שרובם ישראלים-צברים שהוריהם עלו מאתיופיה.

הסרטון ממחיש התמודדות עם תופעות של דחייה וגזענות עד כדי חווית רדיפה מצד המשטרה. הסרט מזמן אפשרות לראות ילדים צברים שמדברים עברית רהוטה, תלמידים טובים שחולמים על עתיד ורוד ובחירת מקצוע יוקרתית אשר יתרום לחברה, ויחד עם זאת משתפים בקשיים והפחדים שהם חווים והבחירה של בני נוער להיות אקטיביסטים ולצאת למחאות.

שאלות לדיון בעקבות הצפייה:

1. בחלק הראשון של הריאיון, במה הילדים המשתתפים דומים לכם? (התייחסו לשפה, לחלומות שלהם לגבי העתיד המקצועי שלהם, הנושאים שמעסיקים אותם ועוד)
2. במה לדעתכם הילדים בסרטון שונים מכם?
3. כתבו בקצרה על מה הילדים מחאו (תתארו את הסיבות לכך)
4. מה היו הסיבות שהובילו להפגנה?
5. כיצד ההפגנה השפיעה על הציבור והתקשורת?
6. מה המסר המרכזי לדעתכם?
7. אלו רגשות זה מעורר בכם?
8. אלו מחשבות ופעולות זה מעורר בכם?

בחרו דמות שמופיעה בסרט וכתבו לה מכתב: מה דעתכם על הופעתו בסרט, על הפעילות, שאלות נוספות לשאול אותו.

למידה בונה אדם
המזכירות הפדגוגית
אגף א' – תחומי בחירה ורב תחומי

מדינת ישראל
משרד החינוך

פעילות מס 3: מיהו האחר? מדרש שיר

שלב ראשון:

השמעת השיר + מילים: "אני ואתה נשנה את

העולם" <https://www.youtube.com/watch?v=x0tu7gVgz0o>

השיר קורא להתבוננות במרחב וקריאה למעורבות ואקטיביזם, במטרה להציג ולהיחשף לקיומו של "אני" ושל "אתה" שיכולים לשתף פעולה למרות השונות והאחרות.

שאלות לדיון:

1. כל אחד משלים: מי הוא 'אני' ומי זה 'אתה' – השונה ממני / האחר ממני
2. כל אחד מציג את עצמו דרך שישה מאפיינים (כמו: תחביבים, מקום, משפחה, לימודים, הישגים, מנהגים, חגים, מאכלים, מוסיקה, לבוש...)
3. בעקבות ההצגה האישית, האם מצאתם דברים משותפים? בין "אני" ובין "אתה" (השונה) מהם?
4. 'אני ואתה נשנה את העולם' - במה כל אחד חושב שהעולם צריך להשתנות ולעבור תיקון?
5. בחרו שינוי אחד משותף המקובל על שניכם, וכתבו פעולות קטנות שאנשים יכולים לעשות כדי לשנות את העולם לטובה.

למידה בונה אדם
המזכירות הפדגוגית
אגף א' – תחומי בחירה ורב תחומי

מדינת ישראל
משרד החינוך

שלב שני: (הערה - ניתן לעצור בשלב הראשון ולעבור לסיכום השיעור. מדובר

בשיר לא פשוט, יש להתאים לכיתה את הפעילות)

הצגת השיר: תיירים (מומלץ במצגת + דפים)

השיר מתייחס לנקודות המבט השונות של אנשים על אותו מיקום ואותה סיטואציה.

מצודת דוד הינה הכניסה בחומת דוד שהינה נקודת מפגש בינרבבותית, בה ניתן לעבור לכל הרובעים בירושלים. (לכן, ניתן לראות שם: את כלל החברה הישראלית).

1. מי ביקר במצודת דוד? מה ראיתם כשהייתם שם?

2. מי הם שני הדוברים העיקריים?

3. ניתן לבקש להמחז את הסיטואציה המתוארת בשיר.

4. מהם המסרים העיקריים של השיר?

חלוקה לזוגות:

כל אחד משתף את בן זוגו במקום היקר לליבו, מתאר את מאפייני ומרכיבי המקום ומדוע המקום יקר לליבו. המאזין חוזר על הדברים ששמע. והדובר הראשון שם לב אלו פרטים נקלטו אצל המאזין ומה הודגש ומה לא.

חזרה למליאה:

כל אחד בתורו משתף בפרט אחד על המקום החשוב של האחר.

מתחלקים לשתי קבוצות, ומתכננים סיור הכולל נקודות עצירה חשובות למשתתפי הסיור.

למידה בונה אדם
המזכירות הפדגוגית
אגף א' – תחומי בחירה ורב תחומי

מדינת ישראל
משרד החינוך

פעילות מס 4: בואו לאכול איתי - חברה ערבית

צפייה בסרטון

[/https://www.makan.org.il/content/makan/makan-tv/p-843236/s1/844412](https://www.makan.org.il/content/makan/makan-tv/p-843236/s1/844412)

מומלץ לצפות מדקה 12:00 - 20:00 .

ניתן לצפות בפרק באורך מלא ואף מומלץ אם יש לכך זמן.

"تفضلوا على العشاء", היא גרסה בערבית של תוכנית הריאליטי הישראלית "בואו לאכול איתי",

שמתבססת על הפורמט הבריטי "Come Dine with Me".

בתוכנית זו המשתתפים מארחים זה את זה לארוחת ערב ומתחרים על הזכייה בתואר המארח

הטוב ביותר ובפרס כספי. כל מארח מקבל ציון על יכולתו הקולינרית, האווירה והאירוח הכללי.

התוכנית מציעה הצצה לחיים האישיים של המשתתפים וכן למגוון קולינרי ותרבותי עשיר.

למידה בונה אדם
המזכירות הפדגוגית
אגף א' – תחומי בחירה ורב תחומי

מדינת ישראל
משרד החינוך

שאלות לדיון

1. מה מסמל המנהג - להכניס / להזמין הביתה.
2. את מי הייתי מזמין ואת מי לא הייתי מזמין? ומדוע?
3. תארו חוויה שהייתה רגשית במיוחד בפרק. מה לדעתכם גרם לרגש זה להתעורר?
4. עם איזה משתתף אתה מזדהה? מה גרם לך להזדהות איתו?
5. האם היו רגעים שבו משתתף אחד שופט משתתף אחר? כיצד הרגשת לגבי השיפוטיות הזו? האם יש גבולות לשיפוטיות זו?
6. האם משתתפי התוכנית מראים כבוד לרגשות של אחרים? תנו דוגמה למצב כזה.
7. כיצד התוכנית מציגה את השוני התרבותי בין המשתתפים? האם יש דוגמאות לשיתוף פעולה או למידה אחד מהשני?
8. האם יש רגעים בתוכנית שבהם המשתתפים מגלים סובלנות כלפי מנהגים או דעות שונות? ציינו דוגמה אחת לפחות.
9. האם לדעתכם יש קשר לליהוק המשתתפים לבין העמדות וקונפליקטים שמוצגים בפרק? כיצד הליהוק משפיע?
10. אילו הבדלים תרבותיים זיהיתם בקטע? כיצד הם באו לידי ביטוי?
11. מה התוכנית מלמדת אותנו?
12. מה הייתי עושה דומה ומה הייתי משנה? ולמה?
13. האם יש רעיונות לפעילות חברתית שהתעוררו אצלכם בעקבות צפייה בתוכנית? תארו אותם.
14. מה ניתן ללמוד מהתוכנית על חשיבות הסובלנות והכבוד לאחר

למידה בונה אדם
המזכירות הפדגוגית
אגף א' – תחומי בחירה ורב תחומי

מדינת ישראל
משרד החינוך

פעילות מס 5: בואו לאכול איתי - חברה יהודית

צפייה בפרק של התוכנית "בואו לאכול איתי"

: https://www.youtube.com/watch?v=77FUknO1_g0 & t=1181s

מומלץ מדקה 8:40 - 19:00

מומלץ לצפות בפרק באורך מלא במסגרת הזמן שמוקצב לשיעור.

בתוכנית מתחרים חובבי בישול מי מביניהם הוא הבשולן האולטימטיבי, תוך כדי נוצרים מפגשים חברתיים בלתי שגרתיים היוצרים מצבים טעונים, חלקם קומיים. כל מתמודד מארח את המתמודדים האחרים בביתו הפרטי לארוחה הכוללת שלוש מנות: ראשונה, עיקרית וקינוח.

שאלות לדיון

1. מה מסמל המנהג - להכניס / להזמין הביתה.
2. את מי הייתי מזמין ואת מי לא הייתי מזמין? ומדוע?
3. תארו חוויה שהייתה רגשית במיוחד בפרק. מה לדעתכם גרם לרגש זה להתעורר?
4. עם איזה משתתף אתה מזדהה? מה גרם לך להזדהות איתו?
5. האם היו רגעים שבו משתתף אחד שופט משתתף אחר? כיצד הרגשת לגבי השיפוטיות הזו? האם יש גבולות לשיפוטיות זו?
6. האם משתתפי התוכנית מראים כבוד לרגשות של אחרים? תנו דוגמה למצב כזה.
7. כיצד התוכנית מציגה את השוני התרבותי בין המשתתפים? האם יש דוגמאות לשיתוף פעולה או למידה אחד מהשני?
8. האם יש רגעים בתוכנית שבהם המשתתפים מגלים סובלנות כלפי מנהגים או דעות שונות? ציינו דוגמה אחת לפחות.
9. האם לדעתכם יש קשר לליהוק המשתתפים לבין העמדות וקונפליקטים שמוצגים בפרק? כיצד ליהוק משפיע?
10. אילו הבדלים תרבותיים זיהיתם בקטע? כיצד הם באו לידי ביטוי?
11. מה התוכנית מלמדת אותנו?
12. מה הייתי עושה דומה ומה הייתי משנה? ולמה?

למידה בונה אדם
המזכירות הפדגוגית
אגף א' – תחומי בחירה ורב תחומי

מדינת ישראל
משרד החינוך

13. האם יש רעיונות לפעילות חברתית שהתעוררו אצלכם בעקבות צפייה בתוכנית? תארו אותם.

14. מה ניתן ללמוד מהתוכנית על חשיבות הסובלנות והכבוד לאחר

פעילות מס 6: "המטבח של בסמה"

שלב ראשון: מומלץ עבודה בקבוצות

הצגת הכתבה - המטבח של בסמה - <https://www.ynet.co.il/food/foodnews/article/ryxkgrpet>

המסעדתית בסמה הנו, אלמנת צה"ל שמכירה את השכול מקרוב, פתחה את מטבח המסעדה שלה ובישלה אוכל כשר לחיילים ולמפונים. הכשירה את המטבח של המסעדה בג'וליס כדי שתוכל לתרום אוכל כשר לחיילים הנלחמים בצפון ובדרום, זאת בזמן שבנה היחיד נור נמצא במילואים ומשרת כלוחם שריון בעזה.

שאלות לדיון בקבוצה:

1. מה הרגשתי כשקראתי את הכתבה / שמעתי את הסיפור
2. מה המחשבות שעולות לי בעקבות הסיפור הזה?
3. מהם הערכים המרכזיים שעולים מתוך הסיפור
4. מה גרם לבסמה לפעול כפי שפעלה בסיפור? האם הייתם נוהגים כמוה?
5. האם יש פעולות שאתה היית מוכן לעשות עבור האחר, כדי שהוא ירגיש יותר בנוח? שמבטאים קבלה וכבוד?

למידה בונה אדם
המזכירות הפדגוגית
אגף א' – תחומי בחירה ורב תחומי

מדינת ישראל
משרד החינוך

שאלות לדיון במליאה:

1. איך יוצרים שייכות בין אנשים שונים באותה מדינה?
2. ספרו על מקרים נוספים דומים אם שמעתם, כמו בסמה ומה ניתן ללמוד מהם
3. מהם הערכים המובילים בסיפורים ששמענו ואיך אפשר לחזק אותם?
4. מה האחריות שלי עבור יצירת חברה שתקבל גם מנהגים של אנשים אחרים
5. מה אני / אנחנו יכולים לעשות בכיתה / בבית הספר על מנת לגרום לאווירה יותר מקבלת ופתוחה
6. מהי תמונת העתיד שאני רואה למדינה ואיך אני יכול לקדם את זה

סיכום ותוצר - משותף לכל הפעילויות המוצעות

חיבור למושג - "טעם החיים" - חיים ביחד -
מטרת מערך שיעור זה היתה לחשוף את התלמידים למקרים שונים של מגוון תרבותי והתמודדות של אנשים עם השונות של האחר במפגשים בין תרבותיים. הנחת המוצא היא כי חשיפה למקרים שונים של קבלה תרבותית מצד אחד יחד עם חשיפה למקרים של אי קבלה תרבותית יכולה להביא לחיזוק המיומנות והרגישות למקרים של פגיעה באחר ובכבודו.
מטרות המערך היו לחזק את המיומנות והרגישות של התלמידים למקרים בהם נדרשת אמפטיה, סולידריות, כבוד ואחריות אישית וחברתית לשונה ולאחר. מיומנות זו מושגת על ידי תרגול וחשיפה, על ידי ניסיון לחשוב כיצד כל אדם היה מרגיש לו היה בנעלי האחר ועל ידי כך להגביר את המודעות לרב תרבותיות וכשירות תרבותית.
כשירות תרבותית עומדת כערך מרכזי בחברה מגוונת וחיזוק שלה היא כלי חשוב למאבק בגזענות, ליכולת להפחית סטריאוטיפים ולקדם חיים יחד בחברה הישראלית המגוונת.
בפעילויות השונות ראינו ביטוי למגוון החברתי והתרבותי של החברה הישראלית. בנוסף, נחשפנו למקרים בהם ישנה פגיעה בקבוצות שונות רק על סמך שונות זו.
בחברה סובלנית יש לתת כבוד לשונות זו מתוך אמונה כי השונות היא ערך והיא גורם מעשיר המאפשר לתת מקום לכולם וליצור חיבורים בין הקבוצות והזהויות השונות.

למידה בונה אדם
המזכירות הפדגוגית
אגף א' – תחומי בחירה ורב תחומי

מדינת ישראל
משרד החינוך

מומלץ להכין עם התלמידים בהמשך תוצר יצירתי על מנת להפוך את התובנות שעלו בדיונים השונים לביטוי ויזואלי, מוחשי שנשאר בכיתה ומהווה תזכורת לתובנות אלו.

תוצר יצירתי:

- עיצוב קולאז של "כללי עשה/אל תעשה"
- עיצוב כרזות וסטיקרים לסיכום הכללים של כבוד לשונה ולאחר
- הכנת סרטון עם מסרים נגד גזענות ובעד קבלת השונה
- כתיבת שיר / סיפור / מכתב לאדם מקבוצה אחרת.